

УДК 378.07:352

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-42>

Євген ХРИКОВ,

orcid.org/0000-0002-5496-2753

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(Старобільськ, Луганська область, Україна) enxr@ukr.net*

Олена КРАВЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-7955-3542

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(Старобільськ, Луганська область, Україна) olenakravchenko10@gmail.com*

Надія ВАСИНЬОВА,

orcid.org/0000-0002-7019-0247

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(Старобільськ, Луганська область, Україна) ned1235@ukr.net*

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ З ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення ефективного функціонування сучасного закладу вищої освіти внаслідок установалення взаємодії з територіальними громадами. Метою статті є з'ясування особливостей аналізу потенціалу закладу вищої освіти з територіальними громадами. З'ясовано, що потенціал університету щодо взаємодії з територіальними громадами характеризує його спроможність функціонувати й розвиватися, враховуючи виклики зовнішнього середовища. Глобалізаційні процеси, пов'язані з оновленням соціальної, культурної, духовної, інформаційної та технічної сфер життєдіяльності людини, зумовлюють формування потенціалу університету з урахуванням світових освітніх трендів, потреб мешканців територіальних громад, позиції на ринку освітніх послуг.

У процесі дослідження з'ясовано, що потенціал взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами визначається за: наявністю стратегічних цілей щодо розвитку взаємодії університету з територіальними громадами (стратегія розвитку університету, його місії, візії); наявністю планів роботи, нормативних документів, рішень закладу вищої освіти, що відображають розвиток взаємодії з територіальними громадами; готовністю керівного складу закладу вищої освіти до взаємодії з територіальними громадами; готовністю викладацьких та студентських колективів до взаємодії з територіальними громадами; наявністю розробленого концептуального та інформаційного підґрунтя взаємодії університету з територіальними громадами; наявністю умов взаємодії університету з територіальними громадами (створення інфраструктури, персонал, обладнання, програмне забезпечення, інформаційні ресурси) для ефективної та взаємовигідної співпраці університету з територіальними громадами.

Визначено рівні (низький, середній, високий, початковий) взаємодії університету з територіальними громадами для розуміння аналізу потенціалу закладу вищої освіти. Відповідно до рівнів взаємодії університету з територіальними громадами визначено завдання щодо забезпечення ефективної взаємодії.

Ключові слова: *аналіз, взаємодія, заклад вищої освіти, потенціал, територіальна громада.*

Yevhen KHRYKOV,

orcid.org/0000-0002-5496-2753

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Public Service and Management of Educational and Social Institutions,
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Starobilsk, Luhansk region, Ukraine) enxr@ukr.net*

Olena KRAVCHENKO,

orcid.org/0000-0002-7955-3542

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Professor at the Department of Public Service and Management of Educational and Social Institutions

Luhansk Taras Shevchenko National University

(Starobilsk, Luhansk region, Ukraine) olenakravchenko10@gmail.com

Nadezhda VASYNOVA,

orcid.org/0000-0002-7019-0247

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Public Service and Management of Educational and Social

Institutions

Luhansk Taras Shevchenko National University

(Starobilsk, Luhansk region, Ukraine) ned1235@ukr.net

ANALYSIS OF THE POTENTIAL OF THE UNIVERSITY REGARDING INTERACTION WITH TERRITORIAL COMMUNITIES

The relevance of the study is due of the need to ensure the effective functioning of a modern university due to the establishment of the interaction with local communities. The purpose of the article is the elucidation the features of the analysis of the potential of the university's interaction with local communities. It was found that the university's potential for interaction with local communities is characterized by its ability to function and develop, taking into account the challenges of the external environment. Processes of the globalization related to the renewal of social, cultural, spiritual, informational and technical spheres of human life determine the formation of the university's potential, taking into account global educational trends, the needs of residents of local communities, the market position of educational services.

The authors found that the potential of the university's interaction with local communities is determined by the following criteria: the presence of strategic goals for the development of interaction between the university and local communities (university's strategy development, its mission, vision); the presence of work plans, regulations, university decisions that reflect the development of interaction with local communities; the presence of work plans, regulations, university decisions that reflect the development of interaction with local communities; readiness of the university management for the interaction with territorial communities; the presence of the developed conceptual and informational basis of the university's interaction with territorial communities; the presence of conditions for the university's interaction with local communities (creation of infrastructure, staff, equipment, software, information resources) for effective and mutually beneficial cooperation of the university with local communities.

The authors defined levels (low, average, high, initial) of interaction of university with territorial communities for understanding of the analysis of potential of institution of higher education. The authors identified the task of ensuring effective interaction in accordance with the levels of interaction of the university with local communities

Key words: analysis, interaction, institution of higher education, potential, territorial community.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження викликана необхідністю забезпечення ефективного функціонування сучасного університету внаслідок установа партнерських відносин зі стейкхолдерами, оскільки вони є основним замовниками отримання послуг від закладу вищої освіти. Наявність конкурентного середовища, в якому функціонують освітні заклади, зумовлює знаходження можливостей новітніх способів покращення фінансового становища університету. Стала система функціонування закладів вищої освіти України потребує суттєвого оновлення згідно з вимогами викликів сьогодення. З огляду на це, відбувається переосмислення шляхів розвитку університету, переорієнтація надання послуг університетом відповідно до потреб територіальних громад, подолання стереотипів щодо відокремленості закладу вищої освіти від громади, на

території якої він розташований. Взаємодія університету з територіальними громадами потребує ретельного вивчення його потенціалу, який має забезпечити створення умов підвищення дієздатності територіальних громад. Під впливом глобалізаційних процесів, пов'язаних з оновленням соціальної, культурної, духовної, інформаційної та технічної сфер життєдіяльності людини, сучасні заклади освіти мають формувати свій потенціал з урахуванням світових освітніх трендів, потреб мешканців територіальних громад, позиції на ринку освітніх послуг. Таким чином, виникає теоретичний і практичний інтерес до вивчення особливостей аналізу потенціалу взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами.

Аналіз досліджень. Систематизувавши наукові здобутки українських та зарубіжних фахівців, ми з'ясували, що розвиток найвищого університет-

ського потенціалу в умовах глобалізації досліджує О. Слюсаренко; особливості та сутність фінансового потенціалу закладів вищої освіти України представлено в праці С. Сас; Т. Модестова аналізує сучасні тенденції розвитку вищої освіти Великої Британії в контексті підвищення потенціалу університетів України; Б. Джонгблуд, Ю. Ендерс, К. Салерно (B. Jongbloed, J. Enders, C. Salerno) досліджують особливості взаємодії зарубіжних університетів із територіальними громадами. Однак особливу проблему становить дефіцит праць, у яких висвітлюється проблема взаємодії освітніх закладів із територіальними громадами. На жаль, у науковій літературі ще не достатньо обґрунтовано різні аспекти взаємодії університету з територіальними громадами, відсутні напрацювання, присвячені аналізу потенціалу закладу вищої освіти щодо взаємодії з територіальними громадами.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей аналізу потенціалу закладу вищої освіти з територіальними громадами.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія закладу вищої освіти з територіальними громадами є провідним напрямом у світовій практиці функціонування університету. Так, постає необхідність у переорієнтації діяльності університету на встановлення партнерських стосунків з органами місцевого самоврядування шляхом підписання угод на взаємовигідних умовах. Б. Джонгблуд, Ю. Ендерс, К. Салерно зазначають, що для університету певна громада має значення лише тоді, коли є сподівання з обох сторін (університету та громади), може бути надана якась послуга або здійснено взаємовигідний обмін (транзакція) (B. Jongbloed, J. Enders, C. Salerno, 2008: 303–324).

Термін «потенціал» (від лат. *potentia* – сила, потужність) у тлумачному словнику української мови визначено як сукупність наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь; резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов (Білодід, 1977: 402).

О. Слюсаренко зазначає, що «університетський потенціал» у його інституційній, країновій, регіональній, глобальній модальностях у роботі визначається як іманентна здатність, спроможність, внутрішній ресурс, що використовуються і можуть бути задіяні для здійснення місії (родового покликання, призначення) закладів вищої освіти, котрі присуджують академічні ступені (Слюсаренко, 2015: 26).

Таким чином, визначення потенціалу університету щодо взаємодії з територіальними грома-

дами відбувається внаслідок аналізування його потенціалу. Проте від типу університету (класичний (комплексний), профільний (політехнічний, економічний, медичний, педагогічний, аграрний тощо)) залежать можливості участі у взаємодії, але потрібно враховувати, що у профільних ЗВО наявні не тільки профільні кафедри, що значно розширює можливості взаємодії.

Сучасний період поставив перед закладами вищої освіти ще складніший виклик щодо необхідності одночасного задоволення потреб різної аудиторії (Модестова, 2019: 227).

Здатність університету до взаємодії з територіальними громадами може визначатися за:

- наявністю стратегічних цілей щодо розвитку взаємодії університету з територіальними громадами (стратегія розвитку університету, його місії, візії);
- наявністю планів роботи, нормативних документів, рішень ЗВО, що відображають розвиток взаємодії з територіальними громадами;
- готовністю керівного складу ЗВО до взаємодії з територіальними громадами;
- готовністю викладацьких та студентських колективів до взаємодії з територіальними громадами;
- наявністю розробленого концептуального та інформаційного підґрунтя взаємодії університету з територіальними громадами
- наявністю умов взаємодії університету з територіальними громадами (створення інфраструктури, персонал, обладнання, програмне забезпечення, інформаційні ресурси) для ефективно та взаємовигідно співпраці університету з територіальними громадами.

Відповідно до вищезазначених критеріїв можна визначити рівень взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами.

За результатами документації можна з'ясувати, наскільки в них представлена взаємодія, які форми взаємодії розвинені, які наукові дослідження, спрямовані на територіальні громади, здійснюються, які працівники ЗВО беруть участь у процесі взаємодії. Інформація для такого аналізу є у відкритих джерелах, як-от річні звіти ректора, плани роботи ЗВО, плани засідань ученої ради, новини ЗВО, підрозділи сайтів, присвячені науковій діяльності, діяльності наукової комісії, студентських організацій тощо.

Так, у процесі аналізування потенціалу закладу вищої освіти можна визначити чотири рівні взаємодії ЗВО з територіальними громадами:

1. Низький рівень характеризується відсутністю взаємодії університету з територіальними громадами (окрім профорієнтаційної діяльності, заходів із набору до ЗВО).

2. Початковий рівень передбачає наявність в університеті окремих форм взаємодії з територіальними громадами (участь ЗВО у святкуваннях міста (селища), окремих культурних заходах тощо).

3. Середній рівень передбачає наявність планування взаємодії університету з територіальними громадами та охоплює декілька напрямів взаємодії (участь університету в стратегічному розвитку громади, участь у громадських проєктах, пов'язаних із продуктивним землеробством, кращим садівництвом та управлінням природними ресурсами, зі здоровим харчуванням та старінням, зміцненням сімей, особистими фінансами чи розвитком молоді, з відкриттям бізнесу, оновленням місцевої економіки; здійснення соціологічних досліджень, спрямованих на вивчення сучасного стану та напрямів поліпшення життєдіяльності громади тощо).

4. Високий рівень характеризується наявністю систематичної, тривалої, комплексної взаємодії, що забезпечує значне зростання показників діяльності територіальної громади та ЗВО та в якій бере участь значна кількість мешканців територіальної громади та працівників ЗВО.

Від рівня взаємодії залежать засоби впливу на ЗВО з метою налагодження взаємодії з територіальними громадами.

На першому рівні (відсутність взаємодії) потрібно здійснити таке:

- зацікавити керівників (викладачів) ЗВО у взаємодії з територіальними громадами;
- визначити суб'єктів взаємодії;
- скласти чек-листи потреб територіальних громад та ЗВО;
- делегувати у вчену раду ЗВО свого представника (голову громади);
- провести аналіз пріоритетних напрямів діяльності (напрямів розвитку) територіальних громад задля задоволення індивідуальних потреб громади та розвитку додаткових;
- скласти та обговорити план спільної роботи, чітко визначити результати його реалізації (обговорити, який практичний (позитивний) результат може забезпечити взаємодію ЗВО та територіальної громади);
- провести інструктивно-методичну роботу з учасниками взаємодії (індивідуальну);
- організувати онлайн-, офлайн-зустрічі задля підвищення зацікавленості керівництва, співробітників; підвищення обізнаності щодо вимог, нюансів взаємодії та вигід співробітництва для обох сторін тощо;

– спрямувати максимум зусиль на його реалізацію, отримати перший позитивний досвід взаємодії та презентувати його у ЗМІ, на сайтах;

– висвітлити перші кроки взаємодії у засобах масової комунікації та сайтах;

– вивчити та поширити досвід взаємодії інших територіальних громад та ЗВО;

– сформувати органи управління взаємодією (раду, комісію);

– корегувати посадові обов'язки працівників;

– розробити програму перепідготовки (адаптації) працівників з урахуванням розширення та оновлення функціональних обов'язків.

Якщо ці завдання будуть ефективно реалізовані, то може бути забезпечений середній рівень взаємодії. На цьому рівні актуальні такі завдання:

– забезпечити секторальний розвиток взаємодії, який здійснюють більш активні факультети та інститути ЗВО або ті, які більш відповідають напрямам діяльності територіальних громад (педагогічні факультети, факультети, які готують державних службовців та працівників місцевого самоврядування, економічні, інформаційних технологій);

– залучити окремі підрозділи виконкому, збільшити кількість залучених до взаємодії;

– створити інформаційний банк взаємодії за напрямами діяльності, як-от економічний, освітній, медичний, спортивний, культурний тощо. Це дозволяє забезпечувати більш стабільне функціонування взаємодії, планувати її подальший розвиток;

– поширити взаємодію на нові напрями діяльності територіальної громади;

– створити сторінки на сайті територіальної громади, присвячені взаємодії із ЗВО;

– розробляти певні процедури взаємодії, які дають відповідь на питання про те, що, коли, хто, як буде робити, які мають бути результати;

– організувати масову методичну роботу з працівниками з підготовки до взаємодії, надання адресних, спеціалізованих консультацій вивчення досвіду інших, обговорення наявних проблем, корекції планів;

– розробити критерії оцінки результатів взаємодії та роботи працівників;

– оцінювати результати взаємодії (визначення впливу взаємодії ЗВО та територіальної громади на розвиток громади, бар'єрів співпраці, найбільш дієвих форм взаємодії) та їх обговорення разом із ЗВО;

– розробити річні циклограми управління взаємодією (коли проводиться планування, коли відбувається оновлення інформації на сайті, коли проводиться навчання працівників, обговорення

поточних результатів, коли проводиться оцінювання результатів взаємодії, коли проводяться засідання органів управління взаємодією);

– проводити порівняльний аналіз результатів взаємодії за різними громадами (визначення факторів, які впливають на процес взаємодії);

– проводити профорієнтаційні заходи між територіальними громадами та ЗВО для учнів середніх класів та їхніх батьків, у яких беруть участь представники ЗВО, територіальних громад, керівництво шкіл, студенти ЗВО, задля проведення агітаційно-роз'яснювальної роботи у ЗЗСО, консультування щодо умов прийому тощо;

– укладати договори, угоди про співробітництво.

Реалізація перелічених завдань може забезпечити високий рівень взаємодії.

Висновки. Взаємодія закладу вищої освіти з територіальними громадами актуалізується внаслідок орієнтації університету на зовнішнє середовище. Для взаємодії із зовнішнім середовищем заклад вищої освіти повинен мати відповідний потенціал. У процесі дослідження з'ясовано, що потенціал взаємодії закладу вищої освіти з

територіальними громадами визначається за: наявністю стратегічних цілей щодо розвитку взаємодії університету з територіальними громадами (стратегія розвитку університету, його місії, візії); наявністю планів роботи, нормативних документів, рішень ЗВО, що відображають розвиток взаємодії з територіальними громадами; готовністю керівного складу ЗВО до взаємодії з територіальними громадами; готовністю викладацьких та студентських колективів до взаємодії з територіальними громадами; наявністю розробленого концептуального та інформаційного підґрунтя взаємодії університету з територіальними громадами; наявністю умов взаємодії університету з територіальними громадами (створення інфраструктури, персонал, обладнання, програмне забезпечення, інформаційні ресурси) для ефективної та взаємовигідної співпраці університету з територіальними громадами. Для розуміння аналізу потенціалу університету з територіальними громадами визначено відповідні рівні. Підвищенню рівня взаємодії університету з територіальними громадами сприяє виконання специфічних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Модестова Т. В. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти Великої Британії: в контексті підвищення потенціалу університетів України: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Київ 2019. 475 с.
2. Сас С. Особливості та роль фінансового потенціалу закладів вищої освіти України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2020. Вип. 43. С. 149–158.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 8. 402 с.
4. Слюсаренко О. М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації : монографія. Київ : Пріоритети, 2015. 383 с.
5. Jongbloed B., Enders J., Salerno C. Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda. *High Educ.* 2008. No. 56. P. 303–324.

REFERENCES

1. Modestova T. V. Suchasni tendentsii rozvytku vyshchoi osvity Velykoi Brytanii: v konteksti pidvyshchennia potentsialu universytetiv Ukrainy [Current trends in the development of higher education in the UK: in the context of increasing the potential of Ukrainian universities]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01 / Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra, Kyiv 2019. 475 p. [in Ukrainian].
2. Sas S. Osoblyvosti ta rol finansovoho potentsialu zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy [Features and role of financial potential of higher education institutions of Ukraine]. *Formuvannya rynkovoї ekonomiky v Ukraini*. 2020. Vyp. 43. P. 149-158. [in Ukrainian].
3. Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language] v 11 tt. / AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka, 1977. T. 8. P. 402 [in Ukrainian].
4. Sliusarenko O. M. Rozvytok naivysshchoho universytetskoho potentsialu v umovakh hlobalizatsii [Development of the highest university potential in the conditions of globalization] : monohrafiia. Kyiv : Priorytety, 2015. 383 p. [in Ukrainian].
5. Jongbloed B., Enders J., Salerno C. Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda. *High Educ.* 2008. No. 56. P. 303–324 [in English]